

ICONOGRAPHISK POST
NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING
NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 3/4, 2022

ICONOGRAPHISK POST

NORDISK TIDSKRIFT FÖR BILDTOLKNING ••• NORDIC REVIEW OF ICONOGRAPHY

NR 3/4, 2022

Tidskriften utges av Lunds universitet och Konstvetenskap vid Åbo Akademi

Websida: <https://journals.lub.lu.se/ico/index>

Redaktion

Lars Berggren, projektansvarig huvudredaktör (lars.berggren@abo.fi)

Annette Landen (landen.annette@kultur.lu.se; annette.landen@abo.fi)

Redaktionskommitté

Søren Kaspersen och Martin Wangsgaard Jürgensen (Danmark), Kersti Markus och Merike Kurisoo (Estland), Fred Andersson och Lars Berggren (Finland), Elisabeth Andersen och Ragnhild M. Bø (Norge), Annette Landen och Eva Lindqvist Sandgren (Sverige).

Språkgranskning (abstracts och bildtexter på engelska)

David Jones

Ombrytning och layout

Annette Landen

Anvisningar till författare, upplysningar ang. granskningsförfarande och övrig information om tidskriften, finns på websidan:

<https://journals.lub.lu.se/ico/about/submissions> (Open Access)

Tidskriften utges med bidrag från Nordiska publiceringskommittén för humanistiska och samhällsvetenskapliga tidskrifter (NOP-HS), i samarbete med NordForsk, Oslo.

© *Iconographisk Post* & författarna/the authors. For further information regarding *Copyrights and Limitations of Use*, see ICO:s homepage: <https://journals.lub.lu.se/ico/about>

ISSN 2323-5586

Förord

Bästa läsare,

Sedan förra numret har det arbetats länge och intensivt med överflyttningen av ICO, från Åbo Akademi till Lunds universitet. Detta är det första numret som publiceras på den nya plattformen. De tidigare numren ligger tills vidare kvar på sin gamla plats men kommer att finnas tillgängliga även på den nya, där vi efterhand även kommer att kunna lägga ut digitaliserade versioner av årgångarna före 2014. Anledningen till flyttningen från Åbo till Lund var helt enkelt flera dysfunktioner och ett antal uteblivna programuppdateringar i den förra, som orsakade allt större problem och nu också allvarligt försenade arbetet med överflyttningen. Samarbetet med Åbo kommer i övrigt att fortgå som tidigare men vad gäller själva hemsidan är förutsättningarna radikalt förbättrade, såväl ifråga om publiceringsarbete och design som tillgänglighet och den dokumentation som fordras för ansökningar om vidare finansiering. Bland de nyheter som redan nu introducerats är t.ex. att man kan skifta mellan de olika nordiska språken och engelska. Redaktionen tackar kommittémedlemmarna Søren Kaspersen, Elisabeth Andersen och Ragnhild Bø för översättning av texterna till respektive språk.

Innehållet i detta dubbelnummer är hämtat från flera sinsemellan helt olika områden. Den första artikeln är för ovanlighetens skull skriven av en filosof, Per Bauhn, som under titeln ”Osman Hamdi Bey – an Ottoman Orientalist or a Humanist Ottoman?” tar sig an tolkningen av några av konstnärens mest berömda, men samtidigt mest enigmatiska, målningar: ”Mannen med sköldpaddor” (1906) och ”Genesis” (1901). De har tidigare varit föremål för uttolkningar där utgångspunkten varit de europeiska konstnärernas exotism snarare än konstnärens egen bild- och tankevärld. I sin artikel behandlar Bauhn båda-

dera och aktualiserar därmed också en hel del andra frågor. Bortsett från hur de ikonografiskt relevanta objekten rätteligen tolkas, kan man fråga sig vilken betydelse Hamdis konstnärliga utbildning i Paris – vid samma tid som många av våra nordiska konstnärer – hade för hans egen ikonografi, och vad detta eventuellt kan säga om våra egna ”orientalister” och *deras* ikonografi? Eller beträffande deras egen ”exotisering” av både främmande kulturer och den egna landsbygden.

Lena Liepes artikel, ”What is the Difference between Iconography and Semiotics?” är ett inlägg i den ständigt pågående diskussionen om relationen mellan de båda sätten att analysera bilder. Liepe har här valt att fokusera på systemens olikheter medan Fred Andersson, i sin artikel i *ICO* nr 1, 2016 (”Avbildade tecken & avbildningar som tecken. Ikonologins och semiotikens delade skäl”) lyfter fram likheterna. Skillnaden förefaller huvudsakligen ligga i vilken vikt man lägger vid betraktarens medverkan – när ikonografen gärna begränsar sig till bildens betydelse i tillkomstskedet fortsätter semiotikern fram till dagens betraktarens användning och upplevelse av samma bild. Ikonografens analys kan i allmänhet sägas ha en slutpunkt, medan semiotikerns i princip aldrig tar slut. Valet av system och terminologi blir med andra ord beroende av den aktuella analysens utgångspunkter och målsättning. Här kan tillfogas att välkända semiotiska storheter, som exempelvis Boris Uspenskij, knappast i praktiken gör någon skillnad mellan de båda systemen.

Lars Berggren utgår i sin artikel ”Hakkorset då och nu” från Lars-Ivar Ringboms artikel i den finländska tidskriften *Granskaren* 1933. Ringboms artikel var en reaktion på nazisternas val av hakkorset som partiemblem och en sammanfattning av vad som då var känt om dess historia. Berggren går igenom artikelns innehåll, kompletterar och korrigerar utifrån senare forskningsresultat. Särskild uppmärksamhet läggs vid hakkorsets betydelse kring tiden för nazisternas appropriering av det, då såväl svenska ASEA som danska Carlsberg och amerikanska Coca Cola hade det i sina varumärken. Artikelns sista del behandlar effekterna av nutidens visuella historielöshet, och hur den nutida västerländska, negativa, uppfattningen av tecknet håller på att spridas till länder och kulturer där det sedan årtusenden enbart stått för positiva värden.

I artikeln ”The Peasant Master-Builders’ Double Cross-Church” bibringar Merja Härö och Eeva Maija Viljo läsaren kunskaper om de s.k. dubbelkorskyrkorna, som uppfördes av lokala ”bondebyggmästare” i sydöstra Finland

kring sekelskiftet 1800, dvs. i ett område som tidvis tillhört Sverige, Ryssland eller Finland. Utifrån fragmentariska uppgifter i olika arkiv, studier av kyrkorna själva och jämförelser med relevanta, mer eller mindre samtida objekt, tecknas bilden av byggarna själva, deras förebilder (praktiska såväl som teoretiska), material och metoder. Inte minst ges läsaren en god bild av hur både planeringen och det fysiska uppförandet av dessa komplicerade byggnadsverk gick till – allt med vad som idag framstår som ytterst enkla redskap och hjälpmedel.

Utöver dessa artiklar innehåller numret recensioner av John Kraft: *Trojas murar. Labyrinter under 3000 år*, Dick Harrison: *Tusen år i Uppåkra. En järnåldersmetropols uppgång och fall*, och Anders Ödman: *Borgar i Skåne. Guide till historiska platser* – alla publicerade 2022. Vad som *inte* rymts i detta nummer är bl.a. rapporten från det ikonografiska symposiet i Köpenhamn 2022 och det som planeras i Estland 2024. Mer om det i nästa nummer.

Redaktionen

Från sina positioner på kapitålet direkt ovanför ”Jätten Finn” i Lunds domkyrkas krypta blickar fyra rankomslingrade figurer, en kvinna och tre män, strängt ned på besökaren. Den 30 juni 2023 har de gjort det i ca 900 år. Foto Lars Berggren 2022.